

کتاب و کتابخوانی در آینه رهنمودهای مقام معظم رهبری

• سید کاظم حافظیان رضوی^۱

کتابدار و معاون مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهرداری تهران

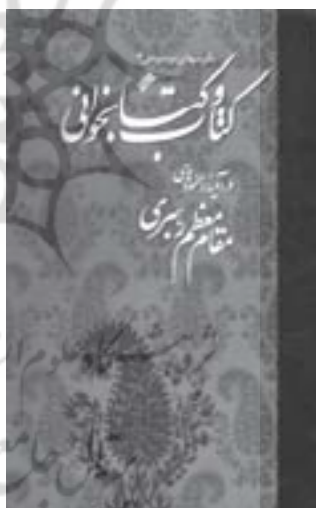
فرهنگی خود باشند؛ چه آنکه هر تحول و جهش مطلوبی. در پرتو رشد فرهنگی حاصل می‌شوند و به بار می‌نشیند.

در این برهه از زمان [سال ۱۳۷۷]، آنچه در رأس همه عوامل و عناصر، حرکتی پایدار و پویا را برای تداوم شعور و شور اسلامی و انقلابی و استمرار نظام دینی ما ضروری می‌سازد، مسئله «فرهنگ» است.

و در ادامه آمده است: «شمار کتاب‌ها و کتابخانه‌ها و کتاب‌نگاران، و ظهور و وجود بزرگان و نام‌آوران و اهالی دانش و اندیشه و بینش در عرصه شکوفایی تمدن و گسترش فرهنگ مکتوب، ما را متقاعد می‌سازد که کتاب را یکی از برترین، زیباترین و مهم‌ترین تجلیات فرهنگی بدانیم و آن را از گرانسنگ‌ترین پدیده‌ها و میراث بشری به شمار آوریم».

این کتاب، مجموعه گفتارهای حضرت آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای است که در دوران ریاست جمهوری و پس از آن در دوران رهبری تا سال ۱۳۷۷ خورشیدی درباره کتاب و کتابخوانی؛ کتاب و فرهنگ اسلامی؛ تولید و نشر کتاب؛ نظارت و ممیزی کتاب؛ کتاب و نویسندگان؛ ترجمه کتاب؛ کتاب، انقلاب و دفاع مقدس؛ قصه و رمان‌نویسی در ایران و جهان؛ و نمایشگاه کتاب به مناسبت‌های گوناگون در دیدارها و بازدیدها با اقشار مختلف جامعه ایراد فرموده‌اند و با تنظیم مدیریت نشر آثار در ۳۸۴ صفحه همراه با توضیحاتی منتشر شده است.

در طول تاریخ علم و ادب، بزرگان و اندیشمندان همیشه درباره کتاب و کتابخوانی و بهره‌گیری از این پدیده فرهنگی برای تحصیل و گذراندن اوقات فراغت توصیه‌هایی

■ کتاب و کتابخوانی در آینه رهنمودهای مقام معظم رهبری، تنظیم و تألیف: دفتر مقام معظم رهبری (مدیریت ویژه نشر آثار)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷، ۳۷۰ ص. شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۳۰-۶۹۱-۴

پیش آغاز کتاب آمده است: «از آنجاکه تغییرات اساسی و بنیادین در هر جامعه، وابستگی کامل به همه نهادهای فکری و فرهنگی آن جامعه دارد، و نیز به دلیل اهمیت کارایی و شدت تأثیرگذاری که در مسائل فرهنگی مشهود است، می‌توان به این درک و دریافت رسید که رهبران خردمند و جوامع خواهان پیشرفت و اعتلاء همواره باید نگران اوضاع

در سراسر اثر موجی از پند و اندرز؛ توصیه و پیشنهاد؛ رهنمود و ارشاد وجود دارد و مقام معظم رهبری از هر فرصتی برای بیان ضرورت توجه به کتاب و کتابخوانی و باب‌نمودن و نهادینه‌کردن آن در جامعه استفاده کرده‌اند

و شناخت‌هایی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آن امکان‌پذیر نیست» (ص ۷۴).

در سراسر اثر موجی از پند و اندرز؛ توصیه و پیشنهاد؛ رهنمود و ارشاد وجود دارد و مقام معظم رهبری از هر فرصتی برای بیان ضرورت توجه به کتاب و کتابخوانی و باب‌نمودن و نهادینه‌کردن آن در جامعه استفاده کرده و از ابعاد و جنبه‌های گوناگون - چه ساختاری و چه نوشتاری و چه محتوایی - در مرحله نخست به مسئولان و در مرحله بعد به پدیدآورندگان و تولیدکنندگان آثار مکتوب و در نهایت به مردم و آحاد جامعه برای استقبال و بهره‌گیری از خواندن متذکر شده‌اند.

مطالعه این مجموعه گفتارها آن هم به صورتی منسجم، برای خواننده شکی باقی نمی‌گذارد که گوینده این جملات خود در عین علاقه به مطالعه کتاب، بر نقش کتاب در تحولات فرهنگی در طول تاریخ ایران، اسلام و جهان اشراف کامل دارد.

از گفته‌ها در این اثر چنین برمی‌آید که یکی از دغدغه‌های همیشگی مقام معظم رهبری، تلاش برای دستیابی به تمهیدات و شیوه‌هایی است که جامعه به کتابخوانی روی آورد و عادت به مطالعه جاری شود، زیرا بخش مهمی از فرهیختگی انسان حاصل دوستی و مراودت آنها با کتاب است.

در دیدار با برگزارندگان مراسم انتخاب کتاب سال در تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۷ فرموده‌اند: «من اگر بدانم هر روز یک ساعت باید حرف بزنم و نتایج‌اش این باشد که مردم کتابخوان بشوند، حاضرم روزی یک ساعت و نیم حرف بزنم!»
از ویژگی‌های این اثر این است که می‌تواند به‌عنوان

به انحای مختلف داشته‌اند. به جرئت می‌توان گفت، هیچ ابزاری در سراسر جهان و تاریخ تمدن به‌اندازه کتاب مورد توجه فرهنگ‌دوستان نبوده است تا آنجاکه نویسنده، شاعر، دانشمند یا ادیبی را نمی‌توان یافت که جمله‌ای در فواید و مزایای کتاب و کتابخوانی نگفته باشد.

عالی‌ترین توصیف و تعبیر آنجایی است که معجزه رسول خدا، خاتم انبیاء الهی، «قرآن کتاب خدا» تلقی می‌شود. تأکیدی که در این اثر الهی و آسمانی بر «خواندن» شده است و قسمی (سوگندی) که خدای علیم به قلم نوشته خورده است؛ همه و همه تذکر و یادکردی است بر غافل نماندن از بهره‌گیری از پدیده «کتاب» در ارتقای دین و دانش برای رسیدن به خودشناسی، هستی‌شناسی و خداشناسی.

کتاب آنقدر جایگاهی مقدس دارد که باید آن را با نام خدا باز کرد و با نام خدا فراگرفت و با نام خدا تعلیم داد. مقام معظم رهبری در پیامی به‌مناسبت آغاز هفته کتاب در سال ۱۳۷۲ خورشیدی می‌فرمایند: «همه دستاوردهای بشر در سراسر عمر جهان، تا آنجاکه قابل کتابت بوده است، آموزش‌های آسمانی و درس‌های پیامبران به بشر، دانش‌ها

از گفته‌ها در این اثر چنین برمی‌آید که یکی از دغدغه‌های همیشگی مقام معظم رهبری، تلاش برای دستیابی به تمهیدات و شیوه‌هایی است که جامعه به کتابخوانی روی آورد و عادت به مطالعه جاری شود

از ویژگی‌های اثر این است که می‌تواند به‌عنوان دستنامه‌ای در اختیار متولیان امور کتاب و کتابخوانی و به‌ویژه کتابخانه‌ها در جای‌جای ایران زمین باشد

و اگر هم زمانی یا مجموعه شعری به کتابخانه اهدا شود، آنها را وچین می‌کنند، زیرا خود اصولاً اهل این حرف‌ها نیستند. در یک تراکت انتخابات ریاست جمهوری در سال ۱۳۶۰ خورشیدی از قول حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعلی خامنه‌ای آمده است: «حکومت اسلامی آن حکومتی است که مردم را به فکر کردن دعوت می‌کند و هدایت ذهن مردم را به عهده می‌گیرد». بسیار خوب، کدام پدیده و ابزاری را سراغ دارید که بهتر از کتاب بتواند چنین نقشی را در جامعه ایفا نماید، پس دغدغه ایشان قابل ملاحظه است.

دستنامه‌ای در اختیار متولیان امور کتاب و کتابخوانی و به‌ویژه کتابخانه‌ها در جای‌جای ایران زمین باشد تا با مطالعه آن بدانند «آنکس که درباره کتاب حرف می‌زند؛ باید خود کتابدوست، کتابخوان و کتاب‌شناس باشد».

به این بخش از گفتار ایشان درباره رمان که از مهم‌ترین انواع کتاب در جهان است توجه کنید: «هنوز بهترین رمان‌های امروز ما، رمان‌های قرن نوزدهم است. در قرن نوزدهم رمان‌هایی نوشته شد که نظیر آنها دیگر نیامده است. در فرانسه، روسیه، حتی در انگلیس، رمان‌هایی نوشته شد که هنوز تا امروز نظیر آنها نیامده است. پس رمان می‌ماند و گسترش هم دارد و تبیین و توصیف فوق‌العاده و ریز هم دارد. شما این خصوصیات را در کدام هنر دیگر می‌توانید پیدا کنید؟ این خصوصیات نه در موسیقی هست، نه در سینما، نه در تئاتر هست، نه در شعر هست. اصلاً نمی‌شود شبیه رمان چیزی پیدا کرد؛ هم ترجمه می‌شود، هم همه جا می‌رود، هم می‌ماند، هم کهنه نمی‌شود» (ص ۳۱۲).

پیشنهادهای

۱. کتاب از جمله آثاری است که با فروست «نگرش‌های موضوعی، ۳» منتشر شده است، بهتر بود، بدون هرگونه توضیحی فقط به بیانات مقام معظم رهبری بسنده می‌شد و تاریخ و مناسبت بیان هر مطلب در زیر آن می‌آمد و نه در صفحه‌ای جداگانه در پایان فصول.

۲. انتشار بقیه بیانات و رهنمودها درباره موضوع کتاب و کتابخوانی پس از ۱۳۷۷ نیز در دستور کار مدیریت ویژه نشر آثار قرار گیرد.

۳. تدوین مطالب به‌صورت گاه‌شمار و در یک مجلد از هر زمان که موجود است درباره کتاب و کتابخوانی بسیار جالب و خواندنی است و در صورتی که مقدمه چنین اثری به قلم خود مقام معظم رهبری باشد، مسلماً اثری ماندگار و تأثیرگذار است و ارشادی.

در پایان ضمن تشکر و سپاس از اقدام شایسته دفتر نشر فرهنگ اسلامی در انتشار اینگونه آثار، خواندن، درک و عمل کردن به رهنمودهای معظم له به دست اندرکاران، به‌ویژه دولتی، حوزه کتاب و کتابخوانی توصیه می‌شود.

پی‌نوشت:

1. khafezian@gmail.com

در ادامه همین مطلب و در این ارتباط اجازه می‌خواهیم به اشاره‌ای که در یکی از مطبوعات خواندم توجه‌تان را جلب کنم که نشان می‌دهد علاقه ایشان به رمان هنوز هم ادامه دارد و خواندن رمان خوب همیشه می‌تواند در دستور برنامه‌های مطالعاتی فرد باشد با همه کارها و مسئولیت‌ها: «یکی از دوستان تعریف می‌کرد که فیلم بادبادک‌باز تازه ساخته شده بود، آقا گفته بودند که رمانش فوق‌العاده است، امیدوارم فیلمش هم به اندازه رمانش باشد» (گفت‌وگو با مجید مجیدی، کارگردان سینما [در] تداوم آفتاب، ویژه‌نامه جام جم، مرداد ۱۳۸۷ ص ۶۵).

جالب است بدانیم «بادبادک‌باز» رمانی مربوط به سال‌های اخیر است که خالد حسینی نویسنده افغانی مقیم امریکا نوشته و جزء پرفروش‌های ایران و امریکا بوده است.

حالا این نگاه و علاقه به خواندن رمان - و طبعاً آثار دیگر را - بگذارید کنار دیدگاه مدیران و مسئولانی که حتی وجود رمان در کتابخانه‌های عمومی و مدارس را برنمی‌تابند